

Homer Lane : A Little Commonwealth kezdetei

február 7, 2023

Summerhill ihletőjének előadása 1916-ból, mely a *Homer Lane and the Little Commonwealth: E. T. Bazeley* (Allen & Unwin, London, 1928) c. kötetben jelent meg

Cecil Chapman úr, a Tower Bridge-i Rendőrbíróság elöljárója meghívására érkeztem a bíróságra abból a célból, hogy begyűjtssem a Közösség lakosságának kezdeti magját. Mikor a tárgyalóterem felé igyekezve egy váróterem ajtaja előtt haladtam el, dühödt hangokat hallottam, és az ajtón keresztül egy rendőrt pillantottam meg, aki három lánnyal birkózott.

Egyikük kemény csapást mért öklével a rendőrrre, és közben olyan szavakat használt, amelyek a bíróság épületében meglehetősen illetlennek tűntek. Számos eset meghallgatása után a tizenhárom, tizennégy és tizenöt éves lányokat bevezették a tárgyalóterembe, majd a vádlottak anyanyelvén elhangzott sűrű tiltakozó szavak közepette a rendőrök nagy nehezen ellökdösték őket a vádlottak padjáig. Ezt követően kihágások és törvénysértések borzongató története hangzott el. A lányokat szemmel tartották. Rendszeresen követtek el bolti lopásokat, de mindezt olyan okosan végezték, hogy az ítélethez elegendő bizonyítékot csak nagy nehezen sikerült összegyűjteni. A lányok kiterjedt területen dolgoztak, és a rendőrség jól ismerte őket.

Az iskolai hatóságok képviselője, jegyzetei alapján, részletesen előadta rendbontásaik történetét a tanintézményben, és felsorolta, hány alkalommal adtak okot

testi fenytésre. A jelek szerint szüleik teljesen vétlenek voltak a lányok csínytevéseiben, annyira zaklatottnak tunk, amint a lányok tetteinek története kibontakozott.

A lányok eközben mogorván álldogálva kísérték figyelemmel az eljárást. Mikor a legkisebb közülük hátratekintve látta, hogy édesanyja zokog mögötte, maga is könnyekre fakadt. Társa ekkor oldalba lökte, és jól hallhatóan e szavakat súgta neki: „Ne csinálj bolondot magadból! Nézd levegőnek őket!”

Nem mondhatnám, hogy ígéretes alapanyagoknak tunk volna. A tanúk felszólalása során a rendőr a következő eseményről számolt be: mikor a lányokon lopott holmik elrejtése közben rajtaütöttek, egyikük így szólt: „Magukkal jövök, és hajlandó vagyok vallomást tenni, ha őt elengedik” – miközben a csoport negyedik, legfiatalabb lánytagjára mutatott. Ekkor határoztam el, hogy megpróbálom a lányokat megszerezni a Közösség számára. Az oldalamon ülő rendőrbírónak súgva előadtam kérésemet. „Ugyan! Túl romlottak a Közösséghez. Szigorúan el kell zárni őket” – válaszolta amaz.

Nem tehettem mást, mint elismételtem kérésemet, hangsúlyozván, hogy pont az ilyen gyermekek biztosíthatják a Közösség sikeres megszervezését. A vádlottak vizsgálati fogságát végül meghosszabbították egy újabb hétre, illetve mindaddig, amíg jövőjükről döntés nem születik.

Szeretném megragadni az alkalmat, hogy a rendőrbíró iránti mély csodálatomnak hangot adjak. Mikor végül beleegyezését adta, hogy a lányok az új, kipróbálatlan közösség tagjai lehessenek, figyelmen kívül hagyta valamennyi segédjének sürgető tanácsait és borúlátó, aggodalmaskodó előrejelzéseit.

Maguk a lányok sem voltak segítségére a döntésben, hiszen baráti tanácsait mogorván és pökhendien utasították vissza. Azóta is gyanítom, hogy amikor végre beleegyezett, és a lányokat a gondjaimra bízta, tulajdonképpen csak a bíróságot kívánta megszabadítani a négy nemkívánatos nőtől.

Állhatatosságom bizonytalansággal ésszerűtlennek tűnt. Bizonyos vagyok abban, hogy nem fűzött nagy reményeket a lányok lelkének hirtelen megjavulásához, mert őket a gondjaimra bízván két rendőrt és egy felügyelőnőt is a rendelkezésemre bocsátott, hogy segítségemre legyenek biztonságban a eljuttatni a lányokat a közösségbe. Mindazonáltal nem vettem igénybe a rendőrök támogatását, mert meg mertem kockáztatni, hogy nem veszítem el a lányokat. Inkább a sportszerűségükre kívántam bízni magam.

A kijelölt napon elmentem fogva tartásuk helyére, és a felügyelőnk elképedt tiltakozása ellenére egymagam indultam el három elkeseredett kis bűnözőmmel a Kis Közösség irányába.

Mondanom sem kell, amikor a vonatunk kigördült a Paddington állomásról, a lányok biztonságosan rajta voltak, annak ellenére, hogy bőven lett volna alkalmuk a szökésre. Valójában azonban nem menekülhettek volna, mivel senki nem volt, aki megmentse őket. Még csak nem is maradtam velük, hogy felügyeljem őket. Így a Közösséggel való első találkozásukat felelősség és a bizalom élménye határozta meg.

Ha időnk engedné, szívesen részletezném a gyermekek életét a következő pár napban, valamint azt, miképp bimbóztak és bontakoztak ki erényeik egyenként az új környezetben. De legyen elég annyi, hogy amikor két hét elteltével Cecil Chapman úr látogatóba érkezett hozzánk, e gyermekek, akik a bíróságon oly pökhendien utasították vissza baráti közeledését, ezúttal megragadták, amint leszállt kocsijából, és magukkal vonszolták, hogy megmutassák kertjüket, házukat, otthonukat, és kart karba öltve úgy hozták vissza, hogy kabátjának mindegyik gomblyukából virágok kandikáltak ki.

Első kérdése a következő volt: "Hogy faragott ezekből a rémséges, megátalkodott bűnözőkből ilyen kedves, szabad, természetes gyermekeket?" Ezen vitába is szálltunk.

Jómagam ahhoz az állásponthoz ragaszkodtam, hogy sem én, sem

pedig segédeim nem tettek semmit, még csak nem is a hely hatása volt, amit látott, hanem egyszerűen a gyermeki természet maga.

Ebben a kérdésben ma sem értünk teljesen egyet. Azért írtam le ilyen részletesen a lányok esetét, hogy megmutathassam, miféle gyerekekből lettek a Közösség polgárai. Legalább ilyen érdekes történetet mesélhetnék növekvő közösségünk további ötven fiú és leány polgáráról.

A lányok jó két hétig a Közösség egyedüli birtokosai voltak. Nem volt kormányzat, tekintély, és szükség sem volt rájuk. Az első egy-két nap után a lányok maguktól részt vállaltak a ház körüli munkákból. A nevelőnő, egy anyás küllemű asszony, akinek korábban nem volt intézeti tapasztalata, hálásan fogadta segítségüket, bár nem kérte azt. Majd amikor a lányok kérdezősködni kezdtek arról, hogy mikor érkeznek a többiek, úgy döntöttünk, hogy készen állunk fiúk fogadására is. Be kell vallanom, hogy bizonyos mértékben osztottam a nevelőnő félelmét, miszerint a fiúk érkezése felborítja majd kis családjuk békéjét, bár más volt erre az okom, mint neki.

Ő ugyanis megingathatatlanul szkeptikus volt a koedukáció gondolatával szemben, és nem tudta elképzelni, hogyan akadályozhatnánk meg, hogy a kamaszok emberi természete az öröklött tendenciákat kövesse. Én viszont tudtam, hogy békénk az állóvíz békéje, és hogy a fiúk kevésbé hajlamosak arra, hogy a természet szépségének, a kedves hegyek, a virágok és a vidék nyílt tereinek hatása alá kerüljenek, és valószínűleg szükség lesz majd a tekintély valamilyen formájának alkalmazására, hogy kísérleteiknek korlátot szabjunk.

A fiúk érkezésének napján a lányok lelkesen készültek jövetelükre. Finom uzsonnát készítettek, feldíszítették az ebédlőt és két asztalt is megterítették, egyet a fiúknak és egyet a lányoknak, természetesen. A virágok és a legformásabb sütemények a fiúk asztalára kerültek, megint csak természetesen. Amikor az állomásig vezető három mérföldes

sétára készülődtünk, hogy találkozzunk a fiúkkal, a lányok félénken megkérdezték, velünk tarthatnak-e. Nagylelkűen beleegyeztem. Csoportosan álltunk a vágány mellett, amikor a vonat megérkezett. Öt hetvenkedő, lármásan nevetgélő, cigarettázó, piszkos és ápolatlan fiú szállt le a vonatról (meglehetősen lárma közepette). A lányok azonnal visszavonulót fújtak. Amikor a Közösség felé indultunk, a lányok jóval elénk vágtak; sebesen szedték a lábukat, mintha csak félnének, hogy beérjük őket.

Az út felénél azonban mintha elbizonytalanodtak volna, majd amint elértük a Közösséget, láttam, amint egyikük megfordul, és integetni kezd; a jelet több fiú is viszonzta. Ezzel megtört a jég. Amint a ház felé közeledtünk, az egyik lány és fiú kísérője lemaradt, és beszélgetésbe merültek. A nevelőnő azonnal felhívta erre a figyelmem, mint jóslatainak beigazolódására, de meggyőztem, hogy egyelőre ne törődjön az illendőség e szörnyű megsértésével. Kicsivel később újra megjelent, hogy tanácsot kérjen tőlem. A lányok egyike megkérdezte, hogy az uzsonnánál ülhet-e az egyik fiú mellett. (Emlékeim szerint a lányok érkezése óta első ízben fordult elő, hogy valamihez az engedélyünket kérték.) A nevelőnőt láthatóan bosszantotta könnyelműségem, mert engedélyeztem a kérést. Az étkezés a háziasszony szempontjából nem volt éppen sikeres, de incidens nélkül zajlott.

A teát követően a lányok elvonultak, a fiúk pedig elindultak, hogy felfedezzék új környezetüket. Meglehetősen későn értek vissza, arcukon érett eper hagyta foltokkal, és lopva kínálgatták a lányokat a zsebükbe tömött gyümölcsből. A lányok megkerestek, és elpanaszolták, hogy az utálatos fiúk lopták az epret. Megértően végighallgattam mondandójukat, de mást nem tettem, amivel kivívtam felháborodásukat. Aznap éjjel a fiúk nagy zajt csaptak a ház számukra kijelölt szárnyában, és a zajongás sokáig elhúzódott. A nevelőnő és a lányok is eredménytelenül könyörögtek, hogy vessek véget neki.

Aztán kezdtek rosszra fordulni a dolgok. Nem voltunk többé

békés, rendezett család. A fiúk szemtelenek, zajosak és destruktívak voltak. Nem dolgoztak, csak orrukat fennhordva járkáltak nagy büszkén. A lányok ekkorra eléggé kiismerték őket, és erélyesen tiltakoztak a huligán viselkedés ellen. Bírálták a fiúk asztali modorát, az éjszakai rendbontást, lustaságukat és az érdeklődés hiányát. Az a lány, aki korábban engedélyt kért, hogy az egyik fiú mellett ülhessen, helyét visszacserélte a lányok asztalához, azzal az indoklással, hogy elment az étvágya attól, ahogy James a levest fogyasztotta. A románcnak vége szakadt.

A fiúk és lányok közötti kapcsolat napról napra feszültebbé vált; a fiúk szándékosan bosszantották a lányokat, akik egyre inkább nehezteltek, és elítélték őket. Ismételten megkértek, hogy vegyem kézbe a fiúkat, és vessek véget nem kívánt ténykedésüknek, de a kérést visszautasítottam, mondván, hogy nem feladatom rendőrként eljárni. A fiúk jelenlétében ekképp fejtettem ki álláspontomat: „Azért jöttünk ide, hogy tetszésünk szerint cselekedjünk, és mindaddig, amíg örömeinket leljük abban, hogy ablakokat törünk, üvöltözünk, gyümölcsöt lopunk és mások kárára élünk, addig így teszünk majd. Ha pedig úgy érezzük, hogy valamilyen más tevékenység szórakoztatóbb, úgy azt fogjuk csinálni. ”

A lányok és felnőtt segédeim nem rejtették véka alá a személyemmel és hozzáállásommal kapcsolatos nemtetszésüket.

Végül azonban az éjszakai zaj elviselhetetlenné vált. Férfi segédem, aki már nem értett egyet a szabadságról alkotott nézeteimmel, a család női felének kérésére úgy döntött, hogy véget vet e botrányos lármának. A sövényről kerített magának egy jókora botot, és azzal felszerelve kérte a fiúkat, hogy legyenek figyelmesebbek a ház többi lakójával szemben, és csendesen fújjanak takarodót. Nem hangsúlyozta ki túlságosan a kezében lévő botot, ám utalt arra, hogy rendelkezik bizonyos eszközökkel, amelyeket használni kényszerülhet, ha a zaj folytatódik. Aznap éjjel a zaj elviselhetetlenebb volt, mint valaha, és bizony használni kényszerült eszközeit. Minden

éjjel tovább romlott a helyzet, a megszüntetésére irányuló erőteljes intézkedések ellenére.

Szeretném megjegyezni, hogy a zajongásnak egy jól bevált, egyszerű módszerrel véget vethetett volna. Ha segédem bekapcsolódik a lárházásba, ezzel megfosztja azt minden örömtől, és nyomban vége szakad. Mindazonáltal nem világosítottam fel, mert azt kívántam, a lárma addig tartson, amíg olyan elviselhetetlenné nem válik, hogy az egész közösség harcba száll. Azt akartam, hogy az egész csoport vállaljon felelősséget. Segédem fokozódó erőfeszítéseivel a fiúk csak még élénkebbé váltak. Az egyik éjjel, amikor a zsvaj már mindenki türelmét próbára tette, ám hangzavar csitítására bottal felszerelkezett férfi senkit nem talált ébren, átmentem a fiúk szállására, hogy megnézzem, lehet-e ilyen heves zajt csapni anélkül, hogy a bútorokban és a házban komoly kár esne.

Lépéseim neszére a zaj azonnán megszűnt. Szobáról szobára járva igyekeztem ellenőrizni, hogy tettek-e kárt a berendezésben, de látnom kellett, hogy minden szoba lakója az igazak álmát alussza. De az egyik szoba lakója felfedezte kiléteimet, és az ágyból azonnal kiugorva így kiáltott: „Rendben, fiúk, csak Lane úr az!” Nagyon megörültem, mert ebből tudhattam, hogy bebocsátást nyertem belső köreikbe, és ebből a helyzetből megkezdhetem az igazi munkát.

Hadd ismételjem el újra: csak azért írom le a Közösség szervezetében betöltött szerepem, mert korábbi írásokban kritikai megjegyzéseket fogalmaztam meg a szülői viszonyal kapcsolatban. Csakis azért emelem ki a történetben játszott szerepemet, hogy világos legyen, milyen kicsiny részt osztottam magamra a közösség ügyeinek szabályozásában.

Egyedüli funkcióm annyiból állt, hogy minden tevékenységet bátorítsak, jót és rosszat egyaránt.

Ekkoriban új lakóépületeket terveztünk további polgárok befogadása céljából. A házban, amelyben történetem idején

laktunk, minden fiúnak önálló hálószobája volt, míg a lányok lakrészén nagyobb szobákban két vagy több ágy helyezkedett el. Hozzátehetem, hogy ez az elrendezés nem követett semmilyen tervet; a véletlen műve volt. Megfigyeltem, hogy a Dorset környéki éjszaka csendjéhez nem szokott fiúk némelyike társaságot keresve egy-egy másik fiú szobájába rakta át ágyát, és kettősen aludtak, ahogy ők mondták. Ez megadta nekem a régen várt lehetőséget, hogy az egész csoportra a közösségi döntés felelősségét ruházzam.

Megkérdeztem a fiúkat és lányokat, hogy segítenek-e nekem egy fontos kérdés eldöntésében. Az uzsonna után találkoztunk.

Elkészítettem az új lakóépületek terveit, és megmutattam nekik, hogy mindenkinek, fiúknak és lányoknak egyaránt, külön szobákat szántunk. Elmondtam, hogy az épület költségei külön szobákkal jóval magasabbak lesznek, mintha közös alvóhelyiségekkel látnánk el, és mivel a fiúk amúgy is szeretnek egy szobában aludni, akár meg is változtathatjuk a terveket, és kihagyhatjuk a külön szobákat.

Javasoltam, hogy tegyünk így, és megkérdeztem, egyetértenek-e velem. Egy pillanatnyi szünet után, meglepve, hogy ilyen fajsúlyú dologban kikérik a véleményüket, kezdtek előállni vele, először szerényen és félénken – de amint nézetkülönbségekre derült fény, a félénkségüket mintha elfújták volna. Miután sikeresen elindítottam a vitát, visszavonultam egy eldugott sarokba. A zsidobongás óriási volt. Mindenki egyszerre beszélt, és azt, akinek a legtöbb levegő fért a tüdejébe, a többiek egyszerre próbálták túlkiabálni. Hamarosan hozzám fordultak, hogy a legnagyobb fiút, mint rendzavarót, állítsam ki. A kérésnek nem tettem eleget. Ezután hamarosan egyéni vélemények hangzottak el. Ekkor már a külön szobák ügyétől független kérdések is felmerültek.

Kitartva meggyőződésemmel, hogy a felfedezés a felelősségvállalás megkerülhetetlen eleme, türelmesen vártam, amíg rádöbbenek, hogy szervezetség nélkül a vita nem vezet

sehová, és különös jutalomként ért, amikor a legnagyobb fiú a szoba közepén állva összeszorított ököllel fenyegette mindazokat, akik félbe merték szakítani. Parlamentáris sikere mindenesetre rövid életű volt: hamarosan elvették tőle a szót. Végül az egyik lány vetette fel, hogy választani kéne valakit, aki levezetné az ülést. Erre sor is került: csendőrt jelöltek ki.

Szeretném felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy amikor a gyermekekből álló csoport felelősséget vállalhatott saját ügyeiért, jogosultságokat osztogató elnök helyett elrettentő hatalommal bíró csendőrt választott. A választott vezető szerepe az volt, hogy tizenegy embert csendben tartson, amíg a tizenkettedik beszél. Miután azonban a szervezés alapvető problémáján sikerült túllépni, a gyűlés hamarosan szabályos döntéshozó testületté alakult.

Végül úgy döntöttek, hogy a jövőben házakban meg kell tartani a külön szobákat. Az egyik lány az egész kérdést egy határozott, rövid és lényegre törő beszédben foglalta össze, s szavai legalább annyira fején találták a szöveget, mintha orvosok és pszichológusok gyűlésén hangoztak volna el: „Aki nem alussza ki magát az éjszaka, annak másnap gyűrött lesz az arca, és egész nap csak veszekedni fog.” Ez a nézet egyetértést és elismerést aratott, míg a csoport valamelyik tagja végül megfogalmazta, hogy az elvnek ellentmond a fiúk éjszakai zajongása. A kérdést megvitatták. Miután sikerült eldönteni, hogy a fiúk nem alhatnak kettésével, csak egy további lépésre volt szükség annak kimondásához, hogy a tíz óra utáni zajongás sérti a közérdeket.

Felmerült a fürdés kérdése is, majd a személyes jóléttel és kényelemmel kapcsolatos további ügyek. Nos, a Kis Közösség első értekezletén született többségi döntéseket mindenki elfogadta és magáévá tette, beleértve a kisebbséget is. A gyermek ugyanis spontán módon lojális az őt körülvevő közvéleménnyel szemben.

A döntéseket nem nevezték törvénynek. Sőt a valóság az, hogy sehogy sem nevezték őket. Címke nélkül fogadták el mind. Emellett az sem merült fel, hogy a lányok nem jogosultak véleményük megfogalmazására, vagy szavazásra. Erre később került sor, amikor a találkozókra címkéket kezdtek ragasztani. A megbeszélések gyakoriak lettek; majd minden este sor kerítettek egy ülésre a kis közösség benső ügyeivel kapcsolatban. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy szükség van a döntések rögzítésének valamilyen rendszerére, mert minden megbeszélésen fény derült arra, hogy a korábban hozott döntéseket valaki nem tartotta be, és a mentség rendre az volt, hogy megfeledkezett a dologról. A döntések pontos értelmezése is gyakorta vezetett vitához.

Ezt követően egy másik nehézség merült fel, amelyet tárgyalással oldottak meg. A csoport ügyeinek intézését folyamatosan késleltette, hogy meg ki kell térni a korábbi döntések megsértésére, és így egyre nehezebben sikerül a napirend végére jutni. Döntés született, hogy a közösség ügyeit két típusra kell felosztani, és az egymást követő estéken felváltva foglalkozzanak velük. Így jöttek létre a törvényhozó ülésektől elkülönült bírósági találkozók. Ez utóbbiak levezetésére az egyik lányt választották ki, bár ekkor még nem hívták őket „bíróságnak”.

Egy megbeszélésen azonban valaki a „bíróság” kifejezést használta, és az elnököt döntőbírónak nevezte. A találkozók jellege szinte azonnal megváltozott. A fiú, akinek kihágásait épp vitatták, és aki mindedig védekezni kényszerült, helyet cserélt a bírónővel. A közvélemény a fiú mellé állt, a bíróval és a törvénnyel szemben.

A tanúk derekasan hazudtak a vádlott fiú érdekében; az ülés zűrzavarba és bohóckodásba fulladt. A fiúk ezek után kijelentették, hogy egy lánynak sincs joga a fiúk fölött ítéletet mondani, és ezzel a lányok is egyetértettek. A bírónő lemondott. Micsoda kommentár azzal kapcsolatban, miként vélekedik a gyermek felnőtt bíróságainkról!

Több napon keresztül nem volt bírósági ülés, de amikor ismét rosszra fordultak a dolgok, világossá vált, hogy a bíróságot újjá kell szervezni a béke és a közösség jóléte érdekében. Ekkor egy fiút választottak bírónak, ám bizonyos tulajdonságai fényében a mi bíróságainkkal való párhuzam már nem tűnt meggyőzőnek. Az elnöki székbe ugyanis az a fiú került, aki a legkisebb tiszteletet mutatta a törvény, a rend és a társadalmi konvenciók iránt. Meglepődtem és csalódott voltam, mivel még nem láttam át az események minden folyamányát. Mindazonáltal külsőleg nyugodt maradtam, és tovább figyeltem.

A bíróság újra elkezdte munkáját, és csodálattal töltött el a bíró alkalmassága, a törvények iránti tisztelete. Pár héten belül azonban ellen bizalmatlansági indítvánnyal éltek ellene, mivel a legtöbb esetet az épp ő magaviselete szolgáltatta, és nyilvánvalóan nem ítélezhetett a saját ügyében. Ekkor az eredeti bírónőt választották újra, aki három ülészen keresztül figyelemreméltó ügyességgel irányította a testület munkáját.

Fordította: Pinczés Bálint és Fóti Péter

Ajánlott olvasmányok:

- David Wills: Mi az iskolai gyerek-felnőtt önkormányzat haszna?
- Homer Lane életének kronológiája